

Пунда О. О.,
кандидат юридичних наук, доцент, докторант
Університету державної фіскальної служби України

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ
(НА ПРИКЛАДІ ДФС УКРАЇНИ)**

**ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF APPLICATION
OF INFORMATION AND TELECOMMUNICATION SYSTEMS
(ON EXAMPLE OF SFS OF UKRAINE)**

Стаття присвячена питанням правового регламентування застосування у практичній діяльності Державної фіскальної служби України систем інтелектуального відеоспостереження та відеоконтролю. Наголошено на суттєвих перевагах системи інтелектуального відеоконтролю над відеоспостереженням через виключення впливу людського фактору на етапі виявлення запрограмованої ситуації на процес прийняття управлінського рішення. Запропонована структура побудови системи відеоконтролю та окреслено практичні напрями її застосування.

Ключові слова: інформаційні технології, відеоконтроль, відеоспостереження, митна безпека, ефективність.

Статья посвящена вопросам правового регламентирования применения систем интеллектуального видеонаблюдения и видеоконтроля в практической деятельности Государственной фискальной службы Украины. Определены существенные преимущества системы интеллектуального видеоконтроля над системой видеонаблюдения, исключая влияние человеческого фактора на этапе выявления запрограммированной ситуации в процессе принятия управленческого решения. Предложенная структура построения системы видеоконтроля и намечены практические направления ее применения.

Ключевые слова: информационные технологии, видеоконтроль, видеонаблюдение, таможенная безопасность, эффективность.

The article is devoted to issues of legal regulation of application of intelligent video surveillance and video monitoring in the practice of the State Fiscal Service of Ukraine. The significant benefits of the system of intelligent video monitoring over video surveillance by excluding the impact of human factors on the process of making managerial decision at the stage of revealing the programmed detection situation have been emphasized. The structure of building the system of video monitoring has been proposed and the practical areas of its application have been outlined.

Key words: information technology, video monitoring, video surveillance, customs security, efficiency.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В останні роки широкого практичного розповсюдження в різноманітних сферах суспільного життя набули сучасні цифрові системи високої розподільної здатності з потужним збільшенням, малопомітні всепогодні камери, камери панорамної зйомки, із передачею сигналів через мережу Інтернет, ефективні програмні засоби відеоаналітики (розпізнавання образів та детектування наперед визначених подій), сумісні з існуючими системами обробки, із можливістю накопичення та передачі даних.

Вочевидь, реальністю стає створення сучасної системи з інтелектуальними можливостями розпізнавання образів, дистанційного контролю пересування, що переводить на більш ефективний рівень можливості управління, пришвидшує прийняття необхідних рішень, сприяє попередженню вчинення правопорушень та корупційних дій. Зазначені тенденції не в останню чергу стосуються діяльності Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Дослідження можливостей правового регулювання

застосування системи інтелектуального відеоспостереження набуває актуальності у світлі формування засад гуманізації адміністративного права. Питанням правового регулювання застосування системи інтелектуального відеоспостереження присвячені наукові праці сучасних учених-правників: Б.І. Бабенко, О.О. Пунди, О.П. Ротштейна, В.С. Зеленецького, В.І. Царенка.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Використання інформаційно-телекомунікаційних систем і засобів у сфері митної справи потребує особливої уваги не лише тому, що це одна з найважливіших основ функціонування сучасної національної економіки, але й тому, що Україна чітко визначилась із курсом своєї інтеграції до європейської спільноти, приєдналась до ряду міжнародних угод та конвенцій, стала членом багатьох міжнародних організацій, де митна справа розвивається шляхом запровадження й використання новітніх розробок в інформаційній сфері. Виконання заходів з реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, міжнародний досвід використання митними органами зарубіжних держав сучасних технічних засобів обумовлює необхідність запровадження сучасних технологій у діяльність ДФС України.

Особливий інтерес викликають теоретичні та практичні аспекти використання можливостей правового регулювання застосування системи інтелектуального

відеоспостереження та практичних переваг її використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так застосування інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і засобів їх забезпечення в державній митній справі регламентовано МК України [1], Положенням про ДФС України [2], Стратегічним планом розвитку ДФС України на 2015–2018 рр. [3].

Застосування інформаційних технологій у митній справі відповідає вимогам і міжнародної митної спільноти та зафіксовано у:

- Міжнародній Конвенції про спрощення й гармонізацію митних процедур, що передбачає максимальне практичне використання інформаційних технологій, розглядаючи їх як один із принципів митного оформлення, реалізація якого сприяє спрощенню та гармонізації митних процедур; установлює стандартне правило використання інформаційних технологій і засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю [4];

- Рамкових стандартах безпеки та спрощення торгівлі, що містять дві «опори» митної діяльності: «Система угод між митними адміністраціями» та «Партнерські відносини між митними службами та підприємницькою спільнотою», що гарантують розуміння та оперативне застосування на міжнародному рівні. Практично всі ці стандарти прямо чи опосередковано передбачають застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для їх ефективної реалізації [5];

- Митних прототипах ЄС, зокрема «Border and inland control», «Information and communication technology», ключові показники яких націлені на використання та розвиток інформаційних та обслуговуючих технологій [6];

- Угоді про асоціацію України та ЄС, зокрема положенням викладеним у ст. 3 Розділу I «Загальні принципи», ст. 459 Розділу VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» [7].

Слід зазначити, що застосування інформаційних технологій у митній справі України та створення відповідного середовища розпочалося ще з 1992 р., з часів становлення ДФС України та побудови відомчої багатофункціональної інтегрованої автоматизованої системи, що забезпечує інформаційну підтримку та супроводження митної справи в Україні і становить сукупність кількох взаємопов'язаних інформаційних систем та програмно-інформаційних комплексів [8].

Однією зі складових відомчої багатофункціональної інтегрованої автоматизованої системи є системи інтелектуального відеоспостереження (далі – СІВС). Основною метою створення СІВС стало підвищення ефективності митної безпеки, попередження як навмисних, так і випадкових дій посадових та інших осіб, недопущення виникнення різних позаштатних ситуацій, надзвичайних пригод, аварій і інцидентів при проведенні митних процедур та максимальне зниження негативних наслідків при заподіянні шкоди.

Основними завданнями СІВС визначались:

- контроль за переміщенням товарів і транспортних засобів комерційного призначення в межах контрольова-

них територій у режимі «реального часу» шляхом зчитування номерних знаків транспортних засобів і причепів при в'їзді/виїзді до/з контрольованої території та фіксації переміщення товарів і транспортних засобів контрольованою територією за допомогою ідентифікаторів, що присвоюються при в'їзді на вказану територію;

- об'єднання інформації від локальних СІВС митниць ДФС у рамках однієї системи, що дозволяє отримувати повну картину про позаштатні ситуації, надзвичайні пригоди, аварії чи інциденти, що відбуваються та ефективно протидіяти таким явищам як контрабанда, митні правопорушення, корупція тощо;

- виведення результатів СІВС до Моніторингового центру ДФС України [9];

- запобігання або мінімізація виникнення ризиків і загроз для митної безпеки;

- скорочення часу виявлення, аналізу та реагування на позаштатні ситуації/пригоди/аварії/інциденти;

- інтелектуальне відеоспостереження за важливими зонами й об'єктами митної інфраструктури та автоматичне сповіщення про тривожні події в режимі «реального часу»;

- ефективна взаємодія між різними органами управління в режимі «реального часу»;

- забезпечення безперервності й стабільності діяльності територіальних органів ДФС України;

- забезпечення поінформованості іноземних громадян і громадян України під час здійснення митних процедур;

- економія матеріальних і людських ресурсів за рахунок спільного використання системи суміжними службами ДФС України;

- зниження людського фактору при виявленні, аналізі та реагуванні на позаштатні ситуації/пригоди/аварії/інциденти за рахунок інтелектуальної обробки інформації;

- архівування, централізоване й локальне збереження необхідної відеоінформації та інформації щодо подій, швидке отримання різних статистичних і аналітичних звітів.

Водночас наявність у системі аналітичного функціоналу значно підвищувало ефективність роботи персоналу порівняно з попередніми системами відеоспостереження за процесами та інфраструктурою, допомагало оптимізувати пропускну здатність і знижувало вимоги до ємності систем зберігання відеоінформації, прискорювало процедуру судового розслідування й підвищувало ефективність адміністрування технологічних процесів та персоналу. Таким чином було здійснено перехід до якісно нової системи – системи інтелектуального відеоконтролю (далі – СІВК)

Суттєвою перевагою СІВК над СІВС є виключення впливу людського фактору на етапі виявлення ситуації/пригоди/аварії/інциденту на процес прийняття рішення.

Метою створення СІВК є отримання, обробка та накопичення інформації від усіх об'єктів інфраструктури органів ДФС України, де здійснюється митний контроль та митне оформлення, прилеглої до них території, необхідної для забезпечення належного митного контролю.

На СІВК покладаються такі завдання:

– здійснення контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів комерційного призначення в межах контрольованих територій у режимі «реального часу», шляхом аналізу зчитаних номерних знаків транспортних засобів комерційного призначення та причепів/напівпричепів при в'їзді/виїзді до/з контрольованої території та при переміщенні контрольованою територією, а також фото– й відеофіксація переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення контрольованою територією;

– виключення впливу людського фактору на етапі виявлення ситуації/пригоди/аварії/інциденту та процесу прийняття рішення щодо реагування;

– запобігання вчиненню корупційних дій та інших правопорушень у пунктах пропуску для автомобільного сполучення на державному кордоні України;

– мінімізація часових затримок при отриманні повної інформації про ситуацію/пригоду/аварію/інцидент, зменшення частки виконання окремих процедур у ручному режимі при аналізі відеоінформації та прийнятті рішень тощо.

З огляду на вищевказане, потребують вирішення проблемні питання, пов'язані з вибором найбільш раціональних шляхів побудови СІВК у пунктах пропуску для автомобільного сполучення на державному кордоні України, напрацювання відповідної нормативної бази, підготовки відповідних технічних та організаційних рекомендацій зі створення та її використання.

Ураховуючи реальний стан справ і необхідність удосконалення роботи інформаційно-телекомунікаційних систем, надважливим є створення СІВК у місцях здійснення процедур митного оформлення й митного контролю в пунктах пропуску через державний кордон України, а також в інших місцях (територіях). За такої умови основними напрямками запровадження СІВК є: науково-методичний, нормативно-правовий та організаційно-розпорядчий, матеріально-технічний, інформаційно-аналітичний, системний програмно-технічний.

Науково-методичний напрям передбачає вироблення наукових підходів до розроблення, створення та функціонування СІВК. Його реалізацію ми вбачаємо в розробленні чітких методичних рекомендацій на основі останніх розробок науки й техніки з питань створення, використання та обслуговування системи інтелектуального відеоконтролю.

Нормативно-правовий та організаційно-розпорядчий напрям полягає у формуванні нормативно-правової бази створення й функціонування СІВК. Локальну нормативно-правову базу, у вигляді наказів організаційно-розпорядчого характеру, на нашу думку, необхідно формувати на основі системи правових принципів відеоконтролю в автомобільних пунктах пропуску на державному кордоні України.

Матеріально-технічний напрям повинен ґрунтуватись на сучасній комп'ютерній, телекомунікаційній техніці, системному програмному забезпеченні та оргтехніці.

Інформаційно-аналітичний напрям має будуватись на цілісності інформації в ЄАІС митної справи, зокрема повинна бути напрацьована єдина база даних з питань митної безпеки (як база для розробки алгоритмів відеоаналітики) в інтересах усіх зацікавлених структурних підрозділів ДФС України та інших органів державної влади.

Системний програмно-технічний напрям (операційні системи, системи телекомунікаційного зв'язку, системи приймання-передачі інформації, системи управління базами даних, системи захисту інформації) орієнтування на функціонування в корпоративній інформаційній комп'ютерній мережі. Цей напрям має ґрунтуватись на принципах єдиної платформи та сумісності, забезпечувати передачу даних, контроль за їх цілісністю, моніторинг передачі даних, а також моніторинг функціонування СІВК, контроль повноважень і прав доступу користувачів до такої СІВК.

Програмно-прикладний напрям передбачає, що СІВК повинна ґрунтуватись на сучасних засобах управління базами даних та забезпечувати формування, обробку, накопичення й підготовку інформації для передачі за узгодженими форматами.

Інформаційно-безпековий напрям забезпечується нормативно-організаційними, стандартними програмно-технічними та спеціалізованими засобами захисту інформації. Очевидно, що працездатність СІВК у цілому не повинна залежати від працездатності будь-якої складової системи/підсистеми.

Щодо структури СІВК ДФС України, то вона, на нашу думку, повинна бути дворівневою: СІВК митниць та моніторинговий центр ДФС України. Та безумовно бути складовою частиною відомчої багатофункціональної інтегрованої автоматизованої системи в галузі митної справи ДФС України.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, ефективна реалізація СІВК дасть змогу ДФС України: забезпечити здійснення цілодобового відеоконтролю за проходженням етапів митного контролю автомобільного транспорту в пунктах пропуску для автомобільного сполучення на державному кордоні України; забезпечити здійснення відеоконтролю за переміщенням товарів і транспортних засобів комерційного призначення в межах контрольованих територій у режимі «реального часу»; забезпечити можливість оперативного реагування на результати аналізу отриманої відеоінформації; виключити вплив людського фактору при проходженні етапів митного контролю й унеможливити вчинення корупційних дій та інших правопорушень у пунктах пропуску для автомобільного сполучення на державному кордоні України; підвищити рівень безпеки на митницях та інших об'єктах інфраструктури ДФС України.

Варто зазначити, що розроблення, створення та функціонування СІВК потребує відповідного фінансового забезпечення як за рахунок коштів Державного бюджету України, так і шляхом залучення міжнародної технічної допомоги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Митний кодекс України : Закон Верховної Ради України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
2. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014D0%BF/print1443159447220397>
3. Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015–2018 рр. : Наказ ДФС України від 12 лютого 2015 р. № 80] – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://kh.sfs.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/184732.html>
4. Про спрощення і гармонізацію митних процедур : Міжнародна конвенція (чинна з 15 вересня 2011 р.) – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_643
5. Рамочные стандарты безопасности и облегчения мировой торговли Всемирной таможенной организации от 01.06.2005 р.] – [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/~media/50518838DCAD4D4B9600B3E94F37C663.ashx>
6. Customs Blueprints – [Electronic resource] – Mode of access : http://bookshop.europa.eu/en/customs-blueprints-pbKP7707173/pgid=Iq1Ekni0.11SR00OK4MycO9B0000Xh8B0x_v;sid=IBSPI3FFE6mPsCT85EARMBNgJ8eJRDwmPmY=?CatalogCategoryID=_KwKABstetUAAAEjuJEY4e5L
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344
8. Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему Держмитслужби України : Наказ Державної митної служби України від 04.11.2010 р. № 1341. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/elektronna-mitnitsya/62603.html>
9. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2014 р. : відомчий документ [затверджений Головою ДФС України 19 січня 2015 р.] – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/diialnist-/plani-ta-zviti-roboti-/166710.html>